

TUDOR ARGHEZI

Cartea cu jucării

TUDOR ARGHEZI

CARTEA CU JUCĂRII

Ilustrată
de Mitzura Arghezi

ARTHUR

Tehnoredactare: Cornel Drăghia
DTP copertă: Alexandru Daș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ARGHEZI, TUDOR
Cartea cu jucării / Tudor Arghezi; **il. de Mitzura Arghezi**. - București: Editura Arthur, 2013
ISBN 978-973-88987-4-5

I. Arghezi, Mitzura (il.)

821.135.1-93-34

Editura Arthur este un imprint al Grupului Editorial Art

Fata de demult

O fată cenușie cu jarul ochilor în plete negricioase, ca bălăriile sărate ale mării, a fost osândită odinioară să i se reteze capul cu securea, pentru o greșeală. Pe vremea din poveste, stăpânii puteau să scurteze viața cui pofteau, cu nejudecată, pentru că nicio judecată nu era mai dreaptă decât a lor. La necaz și la chef, numai muzica și sângele, amestecate, puteau să-i potolească și nicio ispravă, nici bună, nici rea, atât se asemănau isprăvile bune cu isprăvile rele ale stăpânilor, nu se putea trece, după rânduială, fără tăiere și înjunghieri.

Fata cenușie a cerut stăpânului să o cruțe, făgăduindu-i să-i spuie seara povești, să-i legene cruzimea cu basme frumoase,

dacă se va îmbuna să o ierte până la isprăvitul poveștilor ei; și numai după aceea să o trimită gâdelui împărătesc.

Împăratului i s-a părut făgăduiala plăcută. Dete porunci și primi pe Fată la picioarele lui, să șadă pe o papură de catifea cusută cu aur și să-i depene, în auzul lui, furca de basme. În copilărie, Fata făcuse covoare, care începeau tot din furca de tors, se răsuceau în suluri și gheme, se vopseau cu coji de copac și buruieni fierte în vase de aramă, se prindeau în războaie și, urzindu-se tari, se țeseau bătute cu pieptenele de fildeș. Acum, la curtea celui mai puternic împărat din țara depărtată a răsăritului de soare, ea se legase să scoată de-a dreptul covoarele din furcă, fără războaie, fără văpsele, fără nici lână, nici mătase, ci numai din vorbe, așa cum fac stelele lumină numai cu văzduh.

Împrejurarea era grea și munca Fetei cumplită. Din pământ, din zare, din flori și din închipuiri trebuiau să se zămislească poveștile care îi întârziau zilnic moartea cu o zi. Când nici nu începuse, ea se temea că se va opri odată, într-o seară, pe negândite, și firul povestirii se va rupe.

Întâia poveste, a serii celei dintâi, Fata o întocmi povestind în clipa în care stăpânul binevoise să-și deschidă urechea și să asculte. Pășind stăpânul în odaia de sidef, unde îl așteptau roabele cu brățări de aur la mâni și la glezne și sofaua de întins în ascultare, Fata încă nu știa ce are de povestit și, îngenunchind înfricoșată, căuta în mintea ei un început. Ea se bizuise nu pe o ispravă știută, ci pe o taină sufletească, pe o pornire a inimii, plăsmuitoare, ca atunci când din necunoștință scotea, pentru covoare, chipuri și împerecheri. Dacă va tăcea, stăpânul o să se supere și va trimite neîntârziat la moarte pe fata mincinoasă.

Închinându-se la ivirea lui printre slugile împărătești, ea găsise, ridicată pe genunchi, taina din tainele sufletului, aceea care face din nou cu putință meșteșugul dintru început al lui Dumnezeu și scoaterea vieții din nimic. Ea povesti în prima noapte până la revărsatul zilei și stăpânul, izbutind să nu adoarmă, rămase vrăjit pe sofa și făcu semn cu mâna că Fata poate pleca la hodină.

De atunci, în fiecare seară, în fiecare noapte, Fata cenușie a povestit și în fiecare zori de zi viața îi sporea cu o zi. Și i-a stat capul pe umeri încă o mie și una de zile și de nopți. Stăpânul avu timpul să uite osânda și Fata rămase în palatul împărăției, în cancelaria cu hrisoave, zapise și sigilii, cu însărcinarea să scrie tot ce a povestit pe piei de căprioară tăbăcită cu lustru, ca să rămâie împăraților urmași zestre și podoabă a gândului și a cuvântului, în ceasurile de hotărâri pripite și de nehotărâre.

Scriitorul de povestiri din împărățiile de mai târziu urmează pilda Fetei cu pielea cenușie, care s-a destrămat de-acum câteva mii de ani și s-a topit, prin preajma râului Eufrat, în lutul moale, de subt o piatră albă, pusă pe mormântul ei, nedezvelită de valuri și șacali. Ca să nu piară și ca să i se pară că trăiește ziua îndoit, odată cu el și odată cu împrejurarea povestită, el povestește zi de zi, a sufletului și a pământului, o împrejurare. El trebuie să îndreptățească zi cu zi fărâma de pâine pe care o gustă și picătura de vin care i-o înmoaie. În ziua când nu a știut să povestească nimic, simte gâdele apropiindu-se cu săcurea și mânia împăratului, care-și scoate mulțumirea din chinul povestitorului, poruncind pitarului să-i taie merticul de pâine și să-i sfărâme urciorul.

Fata povestise împăratului ei timp de o mie și una de nopți, împreunând năzăreala gândului și basmul cu lumea, puind cântecul să viețuiască și să zburde ca omul, ascunzând pe oamenii de pe poteci printre dălii și stupi și pitind fetițele în leuștean și busuioc. Scriitorul are timpul mai mic, pentru că și împăratul lui e mai mare – și va povesti, ca Fata cenușie, de la care a învățat taina dulce a sufletului amar, tulburată de vărsarea pâraielor lucii din întuneric într-însa, o mie și una de clipe...

Poveste cu oi

Nicio jucărie nu e mai frumoasă ca jucăria de vorbe. Copiii, ca și oamenii mari, sunt mai simțitori la vorbe decât la fapte, plăcându-le, mai mult decât faptele făcute, faptele povestite. Și, dacă povestea miroase a minciună și minciuna este ticluită bine, povestea și atunci le place mult; de unde un scriitor scoate învățul că închipuirea e mai adevărată decât adevărul și că viața trebuie răscolită, ca să fie scrisă pe placul cititorului mare și al ascultătorului mic.

Cu o povestire izbutim și noi să astâmpărăm rânduiala copiilor răzvrătită. La strigătul: „Stați că vă spui povestea cu racii" – toate uneltele de joacă sunt părăsite. Nicio păpușă nu-i place

fetiței, ca un rac spus și spilcuit cu suliman din gând și nicio mașină nu mai duce gândul băiatului ca o visare.

Fata se urcă pe masă și se culcă pe ea, ascultând de aproape desfășurarea lucrului scornit pe loc și care cu o clipă mai devreme nici nu se pomenea. Baruțu e vesel. Mițura fixează în spațiu mișcarea icoanelor atârnate de cuvinte, nu le aprobă, nu le dezaprobă, le judecă și le strecoară în priceperi, și câteodată face o legătură frumoasă între două momente depărtate sau între două cioburi de idee. Ochii ei sunt absorbiți în lumea stelelor, cu care încep să semene, scânteietori și nemișcați.

Baruțu se bucură de înfățișarea de pe dinafară și de îmbucarea pe fețe a bucăților, din care se înjghebează povestirea. El nu muncește; măsoară și încadrează și-i place luciul vorbelor, ca un lac proaspăt, întins cu pensula moale pe un ciob. El stă pe scaun ceasuri întregi, participând cu o pâlpâire înceată la licărirea lucrurilor, în care se uită ca într-o vitrină. Neastâmpărul lui se liniștește îndată ce începe povestirea și, pe scăunelul lui, Baruțu se face băiatul cel mai ascultător.

Ieri s-a făcut după-masă povestea unui măgar, care avea de tovarăș o pisică. Pisica aducea măgarului tot ce trebuia pentru o căsnicie de gospodină și măgarul a trăit ca un boier leneș, o grămadă de ani, până ce, din senin, și poate că și din pricina vârstei, pisica s-a îmbolnăvit...

Copiii n-au voit să știe cum se împăca un măgar cu o mâță și unde ședea tânăra pereche, în proprietate sau cu chirie într-un apartament. Îmbolnăvirea pisicii li s-a părut firească. I-a făcut să râdă amănuntul că pisica zăcea subt o plapumă de păpușă și că își culcase durerea de cap, înfășurată într-o basma cu dantelă,

pe o perină de puf, brodată cu numele ei și purtând un fluture într-o fereastră, tăiată cu foarfeca în fața de olandă subțire.

Pisica tușea puțin, și, slăbindu-i vederile, n-avea ochelari ca să citească.

— Destul te-am ținut eu pe tine, a zis oftând pisica. E rândul tău să umbli și să aduci.

— Natural! au adăugat copiii, mișcați de boala pisicii și convinși de sprijinul pe care trebuie să și-l dea prietenii și frații.

— Și, după ce a spus așa, ce a făcut măgarul? întreabă Barutu, cu rostirea lui din gâtlej, unde mama i-a pus, ca la muzică, o zbârnâitoare.

— Ce să facă? A ieșit din casă fără niciun gând deslușit, dar a nimerit la un baci bătrân, care sufla în fluier în mijlocul oilor fermecate.

— Sunt sărac și amărât – a zis măgarul – că mi-e familia bolnavă. Nu râde de mine, am spus adevărat: am și eu o familie. Eu sunt capul familiei și familia e pisica.

— Și vrei să nu râd încă o dată? zise baciul. Cine a mai văzut măgar și pisică făcuți să se înțeleagă? Haide! fii serios, măgarule, și treci între oile mele, că tot s-a pierdut măgarul meu.

— Nu pot, că mă așteaptă pisica să-i duc de mâncare.

— Să nu mai răspunzi, că te cotonogesc, zise baciul. Vezi bâta asta? Numaidecât ți-o culc pe spinare de câteva ori.

Copiii, tulburați de întorsătură, scrutară când ochii lui tătuțu, care asculta și el, foarte supărat și el pe cioban, când ochii maicii, care făcea povestea, scărpinând câteodată capul fetiței, în părul căreia, castaniu, își strecurase un deget a mângâiere.

— Stați să vedeți ce s-a întâmplat! zise măicuța, asigurând astfel auditorul că tot răul spre bine este. Întâi, măgarul, care se

gândea numai la pisică, fu silit să se supuie, și baciul, pornind cu turmele din loc, pe pășuni, i-a împovărat spinarea cu toate câte trebuiau duse de cineva și cu merindea unchiașului.

Au umblat așa 45 de zile.

— Dar ce face pisica? întreabă tresărind fetița. N-are pe nimeni?

Într-adevăr, în 45 de zile se poate întâmpla orișice.

— Mi se pare – interveni tătuțu – că ai greșit numărul zilelor. Ia vezi, nu cumva sunt numai 10, 15, 20, zise el, căutând să nimerească numărul mijlociu. Nu, au fost numai 15 zile, cred, zice tătuțu, simțind că 20 se făcuseră, și cu scăderile lui, prea multe.

— Ai dreptate, m-am înșelat, zise măicuța. Luasem zilele potopului, cu ploile lui de o lună și jumătate. După o mai bună socoteală, nu cred să fi trecut măgarul în pășuni peste 15 zile.

— Cel mult! apreciază Baruțu.

— Adormind odată baciul în pădure înainte de asfințit, măgarul îl văzu sforăind cu gura căscată și o luă la fugă îndărăt și ajunse a treia zi la pisică, mai povesti măicuța.

— Bine, dar ce-mi făcuși? îl mustră pisica. N-am pus în gurița mea, de când ai plecat, o picătură de apă.

— Uite ce ți-am adus. Ia din spinare.

Și se puseră pe mâncat și pe băut, în dăsagii măgarului găsindu-se, pe lângă brânză, mămăligă, slănină, și două tivgi cu lapte bun. Când s-a crăpat de ziuă, pisica uitându-se, ca să se oglindească, în geam și ca să-și așeze puful dintre urechi, în felul cum i-ar fi stat mai frumos, văzu o lume neagră și albă în bătătură, cum nu mai văzuse niciodată.

— Nu te înfricoșa! zise măgarul. Asta e averea noastră. S-au luat oile după mine. De-acum nu mai avem nevoie de nimic – și

cum eu sunt cam puturos, că-mi place să dorm câte 15 ore pe zi, totul vine nu se poate mai nimerit.

Aci, Baruțu trase cu poftă un căscat mare, căruia din pricina volumului i se zice acasă: un căscat număru unu. Și râse de plăcere, gâdilat de un început de stuf somnoros primprejurul genelor lui codate.

— Să-ți prezint – zise măgarul – pe al treilea membru al familiei, pe Grivei. Și-a ridicat nasul de subt fereastră la tine. Uite-l, ăla de colo.

— Între noi – zise pisica – se hotărâse o ură de moarte, încă de la început.

— A fost o prejudecată. S-a isprăvit. De azi încolo, tu, pisică, vei fi cu câinele ca o soră mai gingașă.

Și plecară, măgarul, pisica și cățelul, cu oile lor, ca să străbată lumea. La marginea orașelor, pisica vindea laptele muls de Grivei, făcea iaurt și lapte, cum îi zice Baruțu, „covopsit". Pe câmp, dormeau cu toții grămadă, și Grivei avea niște colți!... Când, ce să vezi? Pe un buștean, suferea un bătrân slăbănog, într-o pustietate. Era baciul.

— Vasăzică – zise unchiașul – așa te-ai purtat: mi-ai furat oile.

— V-am furat eu pe voi? a întrebat măgarul pe berbeci.

— Berbecii deteră din cap că nu.

— S-au luat după mine! Și nu v-a fost bine cu mine? a întrebat măgarul din nou.

Lumea oilor și a berbecilor dete o behăire veselă, salutând cu picioarele dinapoi.

— Vezi? zise măgarul.

— N-ai să-mi dai ceva să duc la gură? că mi-e foame, zise baciul.

— Bagă mâna în traista asta și scoate, zise măgarul. Și cum și-a băgat-o așa și-o și trase baciul laba mâinii, din dăsag înapoi, zgâriat de pisica adormită la cald.

— Ai greșit dăsaga, zise măgarul. Caută în părechea lui.

Aci, baciul fu mușcat de un pui de câine, care visa.

— Bine i-a făcut, ziseră copiii. El a râs de familia lui și era să dea în măgar cu bâta.

Dar săracul baciul era și bătrân și slăbit de puteri. Măgarului i s-a făcut milă și s-a întovărășit să meargă împreună și să facă o familie mare cu toții – ceea ce s-a și întâmplat. Astăzi pisica doarme în cojocul baciului, iar câinele se încălzește lângă burta măgarului, care se culcă pe o parte, și cască și el.

Urmarea pe altădată, dacă ne mai aducem aminte...

Un somn lin începu să se cearnă peste un sfârșit de poveste atât de fericit și fiecare și-a luat păpușa lui în brațe, ca să o puie în așternuturile albe. Tătuțu duce legănând fetița și de pe scăunel în patul din odaia mică, măicuța, pe cel mai gras, pe băiat...

Spectacole

Din pricina unei precocități intelectuale perverse, Baruțu confundă literatura cu untura...

— Ai să iei întotdeauna numai trei la limba română! a strigat la el tătuțu, jignit în pedagogie.

Baruțu nu încearcă nicio emoție. Îi lipsesc, prin aberație, bunul simț al meritului, patriotismul catalogului și civilizația matricolei generale. Ba, cu gândul la prăjituri, el s-ar mulțumi cu trei și nici nu se gândește la zece, pentru că i-a explicat de mai multe ori măicuța la ce se poate aștepta după atâtea bucăți.

De altfel, aritmetica lui se prezintă anarhic. Numărând prunele, el zice: una, două, șapte, unsprezece, cinci – și mănâncă,

e adevărat, câte 22 la o singură masă, pretinzând că a mâncat patru. Numărăm prunele care au rămas, numărăm sâmburii și tot atâtea ies, patru.

Și nici nu se poate altfel, de vreme ce copiilor lui tătuțu li s-a făgăduit că nu vor fi dați niciodată la școală și că, toată viața, ei se vor scula la prânz. Și școala, cum o vrea tătuțu, e fără domnișoară bătrână cu ochelari, fără examen și fără certificate. Tătuțu scrie pe blocul de desen rațe, Mițu face rațe, și Baruțu face rațe, după el. Dacă rața trebuie să facă „mac! mac!“, tătuțu face ca rața; și toată școala din jurul mesei, după cină, face în cor ca rața și ca tătuțu: „mac! mac!“ Și fiindcă tătuțu scrie toate rațele din profil, ca să semene mai bine, și totdeauna cu ciocul la stânga, fiindcă e mai lesne, dacă Mițu nu e mulțumită că rața are numai un ochi, tătuțu scrie doi ochi de-o singură parte a capului și rața iese întreagă. Și, la urma urmei, după dorința lui Baruțu, tătuțu poate să-i puie unei singure rațe ochii de la opt rățoi, fiindcă totuna e și tot doi ochi ies la socoteală.

Dar și tătuțu e cât se poate de împăciuitor și se ferește de dificultățile didactice. La o numărătoare controlată, oricum ar fi luat-o, lui Baruțu i-au ieșit câte nouă degete la o mână. Dacă vrei tu, Baruțule, bine și să știi că la urma urmei – îi lămurește tătuțu – opt cu cinci, 22 cu trei, e la fel... Ce folos să știi să numeri, când o să te faci mare, 1 000 de prune. Tu n-ai să poți mânca mai mult de nouă. Restul ce te privește? Crezi că tătuțu te face precupeț? Tătuțu vrea să se răzbune pe Societate, pe Stat și pe liberul-arbitru, și o să te facă, Baruțule, leneș: asta e meseria ta. Ți-am ales-o de pe acum și ai să vezi ce bine ajungi.

Viața e o jucărie și toate sunt făcute numai pentru joacă. Mițu și Baruțu știu asta bine, de la tătuțu, care se joacă toată noaptea cu un condei și o bucată de hârtie și toată ziua se joacă de-a fuga, umblând după cai verzi. A! o să le arate el odată un cal verde și lor. Numai să nu-l cereți pentru voi de tot, că tătuțu nu dă. Atâta și-a păstrat și pentru el.

Mițu se gândește la altceva: ce face Bărbierul din Sevilla? A fost odată la operă și l-a văzut. De atunci, Bărbierul din Sevilla i se pare că toată ziua cântă la radio și gramofon. Este și drept, Bărbierul din Sevilla are o grămadă de frați, care toți cântă, fiindcă tătuțul lor, Bărbierul din Sevilla cel bătrân, i-a învățat să cânte, așa cum tătuțul Mițului și al Baruțului îi învață pe ei să doarmă, să scrie pe hârtie rațe și pe părete, la lumina lămpii, să facă, seara, iepuri de umbră, cu degetele încârligate.

Și se mai gândește Mițu la ceva. Ea nu înțelege deosebirea dintre operă și cinematograf. Cântă amândouă și joacă amândouă. Dar parcă e altceva.

— Bărbierul din Sevilla e om adevărat? întreabă Mițu.

— Desigur, om adevărat, răspunde tătuțu.

— Și Rio Rita e fată adevărată? întreabă Mițu.

— Tu ce crezi? întreabă tătuțu.

— Nu știu, răspunde Mițu, voind să fie adevărată și presupunând totuși că poate să nu fie adevărată de tot. Dar dacă nu-i adevărată, cum ar putea să nu fie adevărată?

La operă s-a lăsat cortina și a pierit tot Bărbierul din Sevilla. La cinematograf s-a făcut lumină și s-a șters toată Rio Rita din pânză. Ce e asta?

— Ce să fie, Mițule!... Lasă că o să-ți spui eu altă dată, zice tătuțu, fugind de întrebare.

— Vreau acum! cere Mițu.

— Acum nu se poate.

Mițu e convinsă că tătuțu e mai prost decât este. Dacă nu-i poate lămuri nimic, e clar: e prost. Mițu stăruie și tătuțu, provocat și orgolios că știe, intră în niște detalii ridicole, care au convins-o definitiv pe Mițu că tătuțu are minte mai puțină decât măgarul ei de carton, care dă din cap, aprobă totul și nu-i în stare să spuie nimic.

În sfârșit, Mițu are o idee: să joace în cinematograf, cu Baruțu, intrând amândoi în pânză și făcând o boroboață cu Rio Rita. La această veselă știre, Baruțu bate din palme și râde zgomotos cu toată gura, cum știe să râdă el.

— Iau și toba! zice Baruțu.

— Nu e voie! afirmă măicuța. Cum să jucați voi în film, fără să fiți poftiți?

Dar Mițu are o idee pentru toate complicațiile. Ea propune să invite la ea acasă pe domnul Burgheni, directorul de la cinematograf, să-l puie la masa ei cu scaune mici, să-l servească ea cu farfuriile de la păpuși, să-i arate jucăriile și mașina ei de călcat, să-l pupe mereu și să-l conrupă ca să o puie în film cu Baruțu.

— Bine!... primește tătuțu.

Discuția rămâne la recuzită. Baruțu voia să intre-n film cu toba. Mițului i se pare că toba s-a murdărit și-l sfătuiește să lase toba acasă și să ia mai bine racheta. Lui nu-i place racheta. Ei îi place racheta. Atunci ia ea racheta și el mingile. Lui nu-i plac

mingile. Ia tot ea mingile; el o să ia cuburile. Nici cuburile nu-i plac, el vrea numai toba. Ba da, o să ia și trompeta! Nu se poate! trompeta face scandal.

Tătuțu și măicuța, care au trecut în odaia de alături, sosesc la timp. Mițu și-a vârât mâna la Baruțu-n păr, iar Baruțu a prins pe Mițu de falcă. Trag amândoi și, cu mâna liberă, pumni pe nevăzute. Argumentează și plâng.

Procesul a ținut cinci minute și părțile, obligate să se sărute, ceea ce s-a făcut numaidecât, au fost duse la culcare...

Amărăciuni

În fiece zi Baruțu trebuie să aibă o decepție nouă, constatând că toate lucrurile merg de-a-ndaratele față de sincerile lui dorinți. Fragilitatea obiectelor cu picioare și roți l-a uimit, și sensul întrebuințărilor, mereu contrariat de realități, cere de la el o schimbare de principii. Nu mai știe pe ce lume trăiește, căci între el și viață se interpun sistematic o voință, un agent, o fatalitate... Cineva îi strâmbă proiectele toate.

S-a suit pe spatele scaunului, ca să ajungă deasupra dulapului, unde se găsea vioara, și în loc să dea de vioară cu mâna, a dat cu fruntea și nasul de parchet. Această încheiere s-a petrecut brusc, tocmai în momentul când el își ridica piciorul să calce